

Nr 79

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av klinik för alkoholsjukdomar vid karolinska sjukhuset.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t beträffande kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond (bilaga 32, punkten 4) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Uppförande av klinik för alkoholsjukdomar för budgetåret 1956/57 beräkna ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 83, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 23 februari 1956, föreslagit riksdagen att *dels* besluta att vid karolinska sjukhuset skall i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordad förslag uppföras en byggnad, inrymmande en klinik för alkoholsjukdomar med cirka 60 vårdplatser ävensom en institution för teoretisk alkoholforskning, *dels ock* till Uppförande av klinik för alkoholsjukdomar m. m. för budgetåret 1956/57 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

1954 års riksdag beslöt, att i Stockholm eller dess omedelbara närhet skulle i huvudsaklig överensstämmelse med ett av departementschefen i propositionen nr 158 förordad förslag uppföras en klinik för alkoholsjukdomar med cirka 80 vårdplatser och anvisade till Uppförande av klinik för alkoholsjukdomar för budgetåret 1954/55 under statens allmänna fastighetsfond ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillsatte departementschefen den 18 juni 1954 en kommitté med uppdrag att biträda med det fortsatta utrednings- och planeringsarbetet för uppförandet av en klinik för alkoholsjukdomar

Kommittén, som antagit namnet kommittén för planering av klinik för alkoholsjukdomar, har i november 1955 överlämnat en promemoria med förslag till klinik för alkoholsjukdomar samt institution för teoretisk alkoholforskning (stencilerad).

I statsrådsprotokollet lämnas en redogörelse för tidigare förslag samt kommitténs förslag jämte över detsamma avgivna yttranden. I dessa delar får utskottet hänvisa till statsrådsprotokollet (s. 3—15).

Bihang till riksdagens protokoll 1956. 6 saml. Nr 79—84

För egen del anför *departementschefen* följande.

Såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen avsågs den av statsmakterna år 1954 beslutade kliniken för alkoholsjukdomar skola ha till uppgift att i viss utsträckning fylla rådande brist på vårdplatser för alkoholskadade. Kliniken borde vidare fungera som centrum för såväl vetenskaplig forskning rörande alkoholismens problem som utbildning av specialister på området. Poliklinik i vanlig mening borde icke anordnas. Antalet vårdplatser vid kliniken skulle uppgå till cirka 80. Då kommitténs förslag innebär ett frångående av det tidigare beslutet i fråga om kliniken uppgifter och utformning, torde jag till en början få upptaga dessa frågor till behandling.

Redan i propositionen nr 158/1954 uttalade jag, att det planerade alkoholistjukhuset borde bli ett centrum för forskningen rörande alkoholismens problem. Effektiva metoder för behandlingen av det ständigt växande antalet alkoholsjuka synes ännu så länge saknas och kan enligt min uppfattning ej åstadkommas utan en intensifierad forskning på området. På grund härav måste verksamheten vid kliniken i hög grad inriktas på att tjäna forskningen och undervisningen. För att klinikens uppgift skall kunna fullgöras och — såsom jag hoppas — härigenom framgångsrika metoder skapas för behandlingen av den betydande folksjukdom, som alkoholismen otvivelaktigt är, bör vårdklientelet utväljas med speciell hänsyn härtill. Kommittén har härvid ansett, att endast sådana patienter, som frivilligt söker vård vid kliniken, bör mottagas. Det svårast skadade alkoholistklientelet, som blivit föremål för tvångsinternering eller andra långtgående åtgärder från samhällets sida, bör i varje fall till en början i princip uteslutas från vård vid kliniken. För egen del finner jag starka skäl tala för denna kommitténs uppfattning. Hos de svåraste alkoholmissbrukarna finns ej sällan en negativ inställning till behandlingen av deras sjukdom. Med all sannolikhet skulle därför de patienter tillhörande anstaltsklientelet, som förmodades att söka vård vid kliniken, ofta förorsaka stora disciplinära svårigheter och verka avskräckande på övriga vård sökande. Jag vill emellertid erinra om att — såsom socialstyrelsen påpekat i sitt yttrande — det även inom den kategori vård sökande, som man tänkt sig skulle helt frivilligt söka sig till kliniken, torde finnas en del ganska svåra fall. Jag vill också framhålla att, i den mån kunna erfarenheter vid kliniken motiverar detta, man bör kunna mottaga även anstaltsklientel vid kliniken, när så befinnes lämpligt med hänsyn till forskningens behov. Överhuvudtaget torde det därför icke vara lämpligt att nu binda klinikens patientmaterial till vissa angivna kategorier alkoholsjuka.

Oberoende av i vilken utsträckning anstaltsklientel kan komma att vårdas på kliniken för alkoholsjukdomar anser jag, att problemet att skapa ytterligare medicinska vårdmöjligheter för detta klientel utöver vad som f. n. står till buds bör lösas i särskild ordning. Jag förutsätter i detta sammanhang, att delegationen för utredning av frågan om mentalsjukvården och särskilt den öppna mentalsjukvårdens organisation m. m. har sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål och att detsamma även prövas i samband med utbyggnad av organisationen för anstaltsvård av alkoholmissbrukare.

Med utgångspunkt från principen, att forskning och undervisning bör vara det centrala i verksamheten vid kliniken, kan jag ansluta mig till kommitténs förslag, att jämväl öppen vård skall anordnas vid denna. Med de behandlingsmetoder, som avses att tillämpas — främst psykoterapi — torde

det nämligen ur medicinsk synpunkt vara nödvändigt att både före och efter intagning på kliniken kunna behandla vederbörande patient polikliniskt samt följa resultatet av behandlingen. Jag är emellertid i detta sammanhang angelägen betona, att den polikliniska vården av alkoholmissbrukare i princip alltjämt bör vara en kommunal uppgift. Den poliklinik, som jag finner böra inrättas vid kliniken för alkoholsjukdomar, skall sålunda icke ha samma karaktär som t. ex. poliklinikerna för alkoholskadade i Stockholms stad, utan den bör organiseras efter mönster av vissa av de polikliniker, som förekommer vid karolinska sjukhuset och som betingats av undervisningens och forskningens behov. Jag vill kraftigt understryka nödvändigheten av att en begränsning av patienttillströmningen till polikliniken sker — genom remissförfarande eller annan lämplig anordning — så att verksamheten icke får större omfattning än som kan direkt motiveras med hänsyn till undervisningen och forskningen.

Vårdplatserna vid kliniken bör ha karaktär av riksplatser. Även om rent faktiskt de flesta vårdsökande torde komma från Stockholm eller dess närhet, bör i princip ingen vara utesluten från möjligheten att erhålla vård vid kliniken.

Med hänsyn till den delvis ändrade målsättningen för klinikkens verksamhet föranleder den av kommittén föreslagna begränsningen i antalet vårdplatser vid densamma i och för sig ingen invändning från min sida, särskilt som klinikkens kapacitet härigenom icke torde minska till följd av den förkortning av vårdtiderna, som kan påräknas genom den föreslagna polikliniska eftervården. Det synes dock böra undersökas, huruvida man icke kan något utöka platsantalet, t. ex. till 60, utan motsvarande ökning av kostnaderna.

Såsom jag framhöll i propositionen nr 158/1954 torde kliniken för alkoholsjukdomar böra förläggas till Stockholm eller dess närhet. Härvid synes vissa möjligheter finnas för en förläggning av kliniken till något av Stockholms stads sjukhus. Då en lösning enligt denna linje torde förutsätta ytterligare förhandlingar med staden, varigenom klinikkens tillkomst sannolikt skulle avsevärt fördröjas, anser jag mig böra avvisa denna möjlighet. Kommitténs utredning har emellertid givit vid handen, att en förläggning av kliniken till karolinska sjukhusets område går att genomföra. Möjligheterna till en sådan förläggning torde för övrigt ökas betydligt genom det föreslagna minskade vårdplatsantalet. Jag vill därför trots det begränsade utrymmet på Norrbackaområdet tillstyrka, att kliniken förläggas till karolinska sjukhuset.

I proposition den 10 februari 1956 har chefen för ecklesiastikdepartementet föreslagit, att den av 1954 års riksdag i princip beslutade professuren i teoretisk alkoholforskning skall inrättas vid karolinska institutet fr. o. m. den 1 juli 1956. Professuren torde i enlighet med vad som uttalades härom i proposition nr 155/1954 böra baseras på kliniken för alkoholsjukdomar. Då den erforderliga samordningen mellan klinisk och teoretisk forskning rörande alkoholismen synes bäst kunna främjas härigenom, finner jag i likhet med kommittén övervägande skäl tala för att lokaler för en institution för teoretisk alkoholforskning förläggas i anslutning till kliniken.

Beträffande placeringen av kliniken för alkoholsjukdomar hade det bl. a. med tanke på vårdpersonalens rationella utnyttjande varit önskvärt, om densamma kunnat förläggas i närheten av karolinska sjukhusets psykiatriska klinik. En förläggning intill psykiatriska kliniken enligt det av kom-

mittén förordade alternativet I, som förutsätter intrång på Eugeniahemmets område, synes emellertid icke böra ifrågakomma med hänsyn till de olägenheter för hemmet, som ett dylikt intrång skulle medföra. Vid en dylik förläggning måste även hänsyn tagas till planeringen av de kommande nervklinikernas förläggning. Den av kommittén övervägda möjligheten att förlägga kliniken för alkoholsjukdomar mellan psykiatriska kliniken och Uppsalavägen har av mig ytterligare undersökts. Även om en förläggning på denna plats torde vara rent byggnadstekniskt möjlig, skulle den medföra vissa kostnadsökningar, och jag anser mig därför redan av detta skäl böra avvisa denna lösning. Med hänsyn till angelägenheten av att kliniken snarast kommer till stånd, tillstyrker jag en förläggning enligt kommitténs alternativ II, d. v. s. i närheten av karolinska sjukhusets centrallaboratorier. En sådan förläggning synes vara möjlig utan att i alltför hög grad inkräkta på det område, som avsetts för framtida utvidgningar av verksamheten vid sjukhuset. Det exakta läget för kliniken torde få bestämmas med särskilt beaktande härav.

I fråga om den närmare utformningen av klinikbyggnaden och den teoretiska institutionens lokaler förordar jag ett utförande i huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs alternativ B, d. v. s. som punkthus. Detta utförande torde komma att innebära vissa fördelar för en klinik av förevarande art, varjämte kostnaderna, såvitt nu kan bedömas, synes bli något lägre vid detta alternativ än vid ett utförande enligt kommitténs alternativ A, d. v. s. ett utförande av klinikbyggnaden på vedertaget sätt med mittkorridorer. Det fortsatta planeringsarbetet rörande klinikens utformning torde böra anförtros åt kommittén för karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande.

Byggnadskostnaderna för alternativ B har av kommittén för planering av klinik för alkoholsjukdomar uppskattats till 4,3 miljoner kronor. Byggnadsstyrelsen har ansett kostnadsberäkningarna vara låga. Jag anser mig emellertid böra tills vidare godtaga kommitténs kostnadsberäkning såsom huvudsaklig norm vid det fortsatta planeringsarbetet. I samband härmed förutsätter jag, att alla de möjligheter till kostnadsbesparingar tillvaratages som kan ske utan att syftet med byggnadsföretaget förfelas.

Kostnaderna för den av kommittén föreslagna personalorganisationen vid kliniken torde böra uppskattas till i runt tal 800 000 kronor för år. Jag finner emellertid icke anledning att nu till prövning upptaga frågan om erforderlig personalstat för kliniken. Även till frågan om kostnaderna för utrustning av kliniken synes ställning böra tagas framdeles.

För nästa budgetår torde för uppgörande av huvudritningar och andra förberedande arbeten böra anvisas ett anslag av 500 000 kronor under rubriken Uppförande av klinik för alkoholsjukdomar m. m. Vid utgången av innevarande budgetår förefintlig reservation å det nuvarande anslaget till uppförande av klinik för alkoholsjukdomar torde få överföras till det nya anslaget.

Utskottet. Enligt departementschefens förslag skall verksamheten vid kliniken i hög grad inriktas på att tjäna forskningen och undervisningen och vårdklientelet utväljas med speciell hänsyn härtill. Departementschefen anser främst på grund av dessa omständigheter att det inte är lämpligt att nu binda klinikens patientmaterial till vissa angivna kategorier alkoholsjuka. Utskottet, som finner att man i detta avseende bör pröva sig fram och

att vunna erfarenheter kan komma att föranleda successiva förskjutningar i patientvalet, ansluter sig till vad departementschefen härutinnan anfört.

Inte heller förslaget, att jämnväl öppen vård skall anordnas vid kliniken och att den poliklinik, som alltså bör inrättas, skall ha till uppgift att tjäna undervisningens och forskningens behov, föranleder erinran från utskottets sida.

Utskottet förordar vad departementschefen anfört om att det bör undersökas, om inte platsantalet kan utökas utan motsvarande ökning av kostnaderna.

Däremot är utskottet inte berett att ansluta sig till departementschefens förslag beträffande placeringen av kliniken för alkoholsjukdomar. Slutlig ställning till denna fråga bör enligt utskottets mening icke tagas, förrän direktionen för karolinska sjukhuset och kommittén för karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande gemensamt övervägt, om inte en mera invändningsfri förläggning än enligt det av departementschefen förordade alternativ II kan stå att vinna. Utskottet förordar, att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att sedan direktionen och kommittén inkommit med gemensamt förslag fatta beslut rörande klinikens förläggning. Härvid förutsätter utskottet, att överarbetningen skall bedrivas i så snabb takt, att inte påbörjandet av byggnadsarbetena behöver fördröjas.

Mot departementschefens övriga förslag har utskottet intet att erinra.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna, vad utskottet anfört rörande placeringen av den föreslagna kliniken för alkoholsjukdomar;

b) besluta att vid karolinska sjukhuset skall i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 23 februari 1956 samt av utskottet förordat förslag uppföras en byggnad, inrymmande en klinik för alkoholsjukdomar med cirka 60 vårdplatser ävensom en institution för teoretisk alkoholforskning;

c) till *Uppförande av klinik för alkoholsjukdomar m. m.* för budgetåret 1956/57 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

Stockholm den 17 april 1956

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Närvarande: se under utlåtandet nr 84.